

news letter

Václav Klaus:
Západ a rozvojový
svět

Michal Petřík:
Registrované
partnerství není
liberalizační

Marek Loužek:
15 let od obnovení
kapitalismu

Ilona Bažantová:
Max Weber –
recenze

Západ a rozvojový svět*

Václav Klaus

Děkuji za výjimečnou příležitost oslovit toto vážené publikum. Můj první projev v Indii to není. Na jaře roku 1999 jsem na Vysoké škole ekonomické v Dillí (viz 1) hovořil o „Rodících se trzích a jejich současných problémech“ a ve Federaci indických obchodních komor o „České ekonomice a deseti letech její přeměny“.

První projev odrážel skutečnost, že „konec devadesátých let s sebou přinesl nepopíratelnou ztrátu více či méně obecné shody počátku devadesátých let jak ohledně transformační strategie, tak ohledně interpretace transformačních výsledků“. Snažil jsem se obhajovat své názory na transformaci, založené na mém „Desateru systémové reformy“ z r. 1993 (viz 2) a varoval jsem, že „bychom se neměli stát obětí úsilí velmi šikovně zorganizované skupiny mezinárodních poradců, investičních bankéřů, mocných auditorů a byrokratů mezinárodních finančních organizací. Ti vytvořili velmi úspěšnou nátlakovou skupinu, která hledá co největší vlastní výhody“ (str. 58) a které o úspěch jednotlivých zemí nejde.

Ve druhém projevu jsem se pokoušel vysvětlit důvody tehdy – po asijské krizi – viditelné enormní zranitelnosti nových tržních ekonomik.

Nemohl jsem přijmout argumenty, že bylo možné ex-ante vytvořit „krásný nový svět dokonalých trhů a dokonalých států“ a že „politici měli být schopni – ve svých demokratických, pluralistických a otevřených společnostech – zajistit optimální posloupnost reformních opatření“.

Nemyslím si, že bych měl tyto své názory po šesti letech opravovat. Tentokrát bych však rád věnoval větší pozornost vnějším aspektům problému rozvojových zemí a západním (nebo snad severním) postojům k tomuto problému.

Evropská zaneprázdněnost

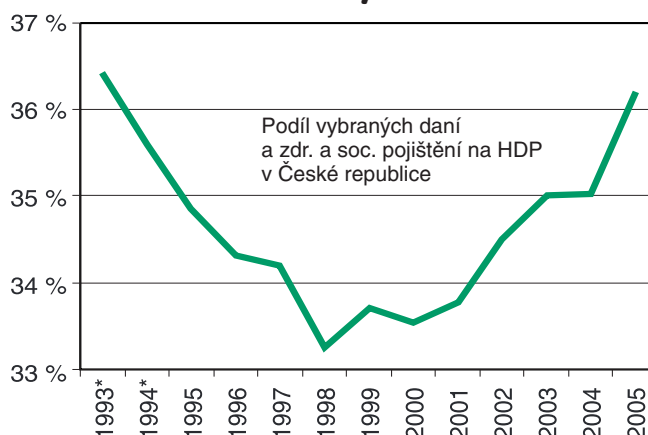
Musím přiznat, že my, kdo žijeme v Evropě, jsme v těch-

to dnech zaneprázdnění především sami sebou a problémy naší Komfortgesellschaft, a proto se málo věnujeme problémům zbytku světa, včetně problémů ekonomik méně rozvinutých, někdy přímo zaostalých zemí. Pěkné, uhlazené, starostlivě se tváříící projevy politiků, holdbajících se svým moralismem, jsou sice dnes a denně pronášeny, obzvlášť u příležitosti okázalých summitů, ale to je asi tak všechno. Neexistuje žádná návaznost, žádná skutečná pomoc.

Není to náhodou. Evropané byli svými politiky (a jejich akademickými souputníky) přesvědčeni, že si zaslouží stále větší prosperitu a blahobyty, a to nezávisle na své současné ekonomické výkonnosti. Začne-li konkurence z jiných zemí a kontinentů ohrožovat jejich nepřilíš rychle rostoucí a nepřilíš výkonné ekonomiky, jsou připraveni konkurenci přicházející ze zahraničí zablokovat a jsou ochotni začít vytvářet chráněnou ekonomiku – tentokrát nikoliv na národní, ale

LEDNOVÝ GRAF CEPU

Daňové kyvadlo

Pramen: Ministerstvo financí * Důpočet HDP dle nové metodiky: CEP

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

Politických vězňů 10
110 00 Praha 1
Tel./fax: 222 192 406
e-mail: cep@cepin.cz
www.cepin.cz

CEP – Newsletter
Centra pro ekonomiku a politiku
Registrace MK ČR E 11024

* Projev v Liberty Institute, New Delhi, Indie, 8. listopadu 2005. Z angličtiny přeložil Jiří Brodský.

na nadnárodní, pan-evropské úrovni. Při všem řečnění o globalizaci je jejich dominantním cílem ochrana domácích zájmů.

Rád bych zdůraznil své přesvědčení, že překonat hospodářskou zaostalost je domácí úlohou.

Evropská zaneprázdněnost Evropou souvisí s faktem, že Evropané byli a jsou přesvědčováni, že éra národních států skončila, a že kvůli všepřítomným externalitám a uměle vytvářené představě o významu a nevyhnutelnosti celokontinentálních veřejných statků, musí být Evropa sjednocená a tedy organizovaná, budovaná, kontrolovaná a regulovaná shora. Nevyhnutelně to vede k supranacionalismu a evropeismu a ve svém důsledku k novým problé-

mům, zejména k nás všechny frustrujícím evropskému demokratickému deficitu. Snahy zbavit se tohoto deficitu jsou doprovázeny sice neustálými, ale špatně pojatými reformami stávajícího institucionálního uspořádání, které problémy ještě prohlubují.

To je náš vlastní problém a nemám v úmyslu zatěžovat vás svými názory, jak ho případně překonat. Tento problém má ale i velmi nepříznivý dopad na celou řadu politik evropských (nebo západních) zemí, včetně jejich politiky vůči zemím rozvoje.

Domácí úloha

Aby to nebylo špatně pochopeno, rád bych zdůraznil své přesvědčení, že překonat hospodářskou zaostalost je domácí úlohou. Systémové řešení nelze importovat, nelze ho zajistit projevy na mezi-

národních konferencích, nelze ho „dodat“ jako zahraniční investici. Některé země toto chápou. Jsem přesvědčen a vidím to zde kolem sebe, že Indie patří mezi tyto země. I když zdůrazňuji „domácí úlohu“, vím, že je vnější stránka ekonomického rozvoje velmi významná.

Jaké je mé hlavní poselství? Rozvojové země potřebují ve zbytku světa *otevřené trhy*, nikoliv trhy chráněné a ochraňované; potřebují *pouze minimální* sociální, pracovní, environmentální, bezpečnostní, hygienické a jiné *standards*, které odpovídají jejich vlastní hospodářské úrovni, nikoliv standardy, které jsou na ně – racionálně či neracionálně – uvaleny zvenčí; potřebují *obchod, nikoliv pomoc*. Zdá se mi ale, že vyspělé země Evropy a Ameriky nabízejí pravý opak toho, co rozvojové země potřebují.

My – klasičtí liberálové – máme k dispozici spoustu teoretických argumentů týkajících se těchto otázek a nemyslím si, že je nutné je zde teď opakovat. Moje argumenty by nebyly originální a jsem si jist, že je znáte. Máme však něco jiného než jen teorii. Máme jedinečnou a nezapomenutelnou zkušenost s přeměnou naší země za šestnáct let po pádu komunismu, máme zkušenost s naší transformací od totality a centrálního plánování ke svobodě, parlamentní demokracii a tržní ekonomice. Mezi naše hlavní poznatky patří následující:

Iluze zahraniční pomoci

Zahraněčí pomoc má jen marginální význam a prakticky nestojí za řeč. Za prvé, rozsah této pomoci je většinou velmi malý. V našem případě – v případě středoevropské, ex-komunistické země s jedním z nejvyšších HDP na hlavu – zahraniční pomoc téměř neexistovala. Pro mě to překvapením nebylo. Mezi rétorikou o zahraniční pomoci a realitou zahraniční pomoci je, jak všichni víme, hluboká meze. Nedomnívám se, že se to někdy může změnit. V zájmu lobbistů zahraniční

pomoci (což je specifická skupina, hledající své vlastní výhody) je to, aby tato meze byla co největší.

Za druhé, forma a struktura zahraniční pomoci – když už nastane – je většinou špatná. Je založena na zájmech nabídkové strany, což znamená na zájmech donátorů, nikoliv na poptávkové straně, na potřebách těch, kteří mají pomoc dostat a využít ji. Zájmy donátorů, skryté v jejich misionářské, moralistní progresivistické rétorice, jsou velmi povrchní a sobecké. V důsledku toho je strašně moc zahraniční pomoci promarněno. Je tomu v případě materiální i finanční pomoci, i takzvaného consultingu. Nemohu odolat tomu, abych teď nezopakoval svou

Zahraněčí pomoc má jen marginální význam a prakticky nestojí za řeč.

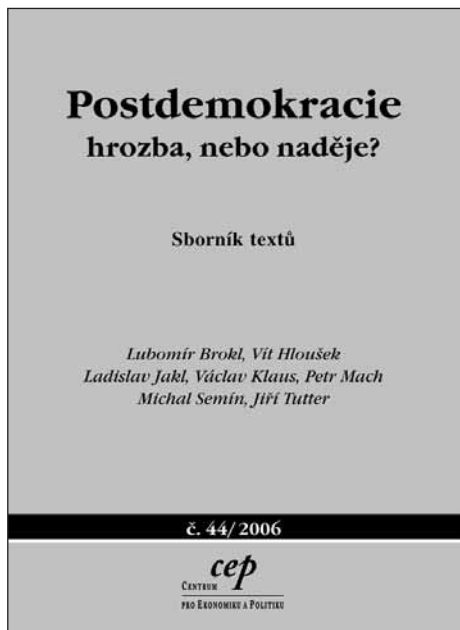
patnáct let starou, často citovanou odpověď na pokusy představitelů Světové banky přinutit mě – coby ministra financí – abych přijal pro Českou republiku úvěr na financování technické pomoci. Odpověděl jsem tenkrát, že „nehodlám platit tvrdé peníze za měkké rady“. To platí stále.

Za třetí, pomoc není nikdy zadarmo. Vypadá na první pohled dobře, ale v celku je velmi drahá a i subvencované půjčky se ukáží jako nepřilíš subvencované. Instituce, které půjčují, mají byrokratické důvody k tomu, aby půjčovaly. Nejsou připraveny pasivně přihlížet reformám jednotlivých zemí a riskovat, že bude odhalena jejich bezvýznamnost. My jsme půjček Světové banky a EBRD kvůli jejich skutečným podmínkám prakticky nevyužili. Kombinací nenulových úrokových sazeb a dodatečných požadavků na zajištění státních garancí nás nijak nezaujaly. Stejný problém je s kofinancováním, které je v současnosti tak populární v EU.

Svobodný obchod

Svobodný obchod je naprosto zásadní a jakákoliv další opatření, včetně obchodu

NOVINKA

CEP nabízí sborník č. 44/2006 „**Postdemokracie – hrozba nebo naděje**“. Těžiště sborníku tvoří vystoupení na semináři z června 2005, na němž vystoupili **Ladislav Jakl, Michal Semín, Vít Hloušek** a **Jiří Tutter**. Doplnkové texty napsali **Lubomír Brokl** a **Petr Mach**. Do příloh editoři Dina Chmaitillová a Petr Mach zařadili projev Václava Klause na varšavském summitu Rady Evropy, článek o NGO-ismu a polemiku o postdemokracii z MF Dnes. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 88 stran.

**objednávky na www.cep.cz
tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cep.cz**

„férového“, jsou chybná. Férový obchod (fair trade) znamená protekcionismus v přestrojení. Kdo by měl definovat, co je férové? Mýtem je, že politici a byrokraté jsou lepší než trhy. Jako politik a byrokrat musím říci, že si s pravidly obchodu nechci zahrávat.

Svobodný obchod by byl nejlepší pomocí, ale téměř neexistuje. I když je svět dnes pravděpodobně „svobodnější“ než v minulosti, nové sofistikované formy protekcionismu nejsou o nic méně nebezpečné než ty staré. Z vlastní zkušenosti víme, že cla jsou ve skutečnosti menším problémem než různé explicitní či implicitní kvóty. Víme i to, že implicitní kvóty jsou nebezpečnější, hůře překonatelné a méně opravitelné mezinárodními smlouvami než kvóty explicitní. Ještě významnější jsou exportní do-

tace vyspělých zemí, protože rozvojové země nemají finanční prostředky učinit totéž.

Obchodní bariéry vytvářejí mnoho dalších problémů, včetně masové migrace. Je dobře známo, že obchod a migrace jsou substituty. Migrace je výsledkem protekcionismu a nejrůznějších dalších bariér omezujících obchod.

Další podstatné omezení různých ekonomických aktivit představuje *zavádění tzv. mezinárodních standardů*. Jejich základním smyslem je omezit vstup na trh a omezit konkurenci. Nechci říci, že všechny „standards“ jsou špatné, ale dobré standardy by musely splňovat dva předpoklady:

– standardy by měly být zaváděny na smluvním základě mezi těmi, kteří nabízejí a požívají dotyčné zboží;

– standardy by měly být, eventuálně, zaváděny domácími politiky a zákonodárci, nikoliv mezinárodními organizacemi, ať už jsou to organizace obecně politické nebo organizace se specifickými zájmy (komory, asociace, rů-

Svobodný obchod je naprosto zásadní a jakákoli další opatření, včetně obchodu „férového“, jsou chybná.

né typy mezinárodních nevládních organizací). Pod vábničkou jejich volání po pokroku, spolucitění, zmenšování rizik a univerzalitě obvykle najdeme velmi specifickou politickou a ekonomickou agendu vlivných skupin různých „progresivních“ aktivistů, poradců, konzultantů, atd.

Není pochyb o tom, že standardy by měly být bud

smluvní nebo by měly odrážet úroveň ekonomického rozvoje. Tyto standardy jsou dobrým příkladem „luxusního zboží“. Poptávka po nich roste vzhledem ke příjmům více než proporcionálně. Pro rozvojové země jsou však tyto standardy často příliš nákladné, ne-li nezaplatitelné.

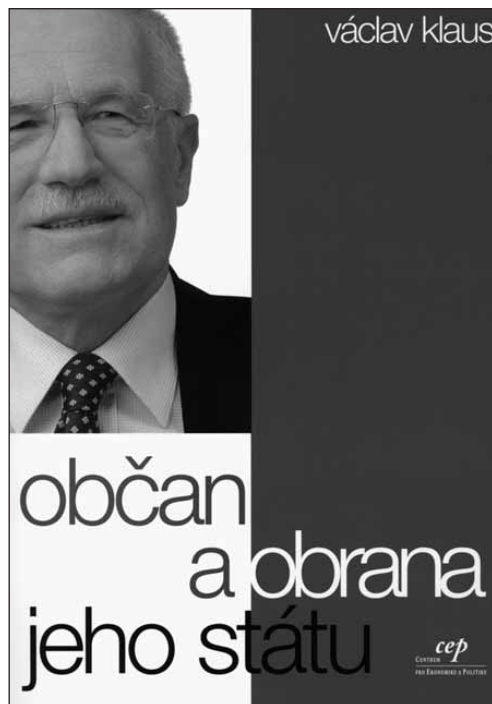
Abych to shrnul, vnější stránka ekonomického rozvoje je velmi významná. Obávám se, že to „dočasně“ vyspělý svět málo vnímá.

Literatura:

1. Přednáška byla publikována v knize „On the Road to Democracy: The Czech Republic from Communism to Free Society, National Center for Policy Analysis, Dallas 2005, str. 57.

2. Text byl vícekrát publikován, viz například „The Rebirth of Liberty in the Heart of Europe“, CATO Institute, Washington, D.C., 1997, str. 43. ■

NABÍZÍME

CEP nabízí knihu **Václava Klause** „Občan a obrana jeho státu“, která je rozčleněna do čtyř bloků: Demokracie versus občanská společnost, ideová východiska a programové zásady, volby a zodpovědnost politika, o posvátnosti práva a problematičnosti jeho vytváření. Předmluvu napsal a texty sestavil **Jiří Weigl**. Knihu doplňují dva rozhovory **Petra Hájků** s Václavem Klausem z knihy „Narovina“. Vydal CEP v květnu 2002.

Cena: 100 Kč, 326 stran.

CEP nabízí sborník č. 42/2005 „Krach evropské ústavy“, do něhož přispěli **Anthony Coughlan, Jan Rokita, Mirek Topolánek, Václav Klaus, Jiří Weigl, Martin Hanus, Petra Kuchyňková, Lukáš Petřík, Ondřej Šrámek, Jiří Zahrádka, Jiří Brodský, Petr Mach, Michal Petřík** a **Marek Loužek** (editor sborníku). Předmluvu k publikaci napsal **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 103 stran.

objednávky na www.cep.in.cz • tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cep.in.cz

Registrované partnerství není liberalizační

Michal Petřík

poradce prezidenta republiky

Poslanecká sněmovna schválila koncem minulého roku návrh zákona o registrovaném partnerství. Návrh přiznává právní status velmi blízký manželství svazkům osob stejného pohlaví. Nejjednodušší bude asi říct, že rozdíl mezi tím, co obvykle chápeme pod pojmem „manželství“, a tím, co zavádí tento institut registrovaného partnerství, není příliš mnoho.

Na rozdíl od manželů registrovaní partneři nemají podle tohoto zákona (zatím) nárok na adopci dětí, stejná práva k bytu a společné vlastnictví. I takové požadavky ale původně vznášeli ti, kteří tento návrh zákona prosazovali. Výsledný produkt, tedy návrh zákona o registrovaném partnerství, který ještě musí posoudit Senát, je navíc

považován skupinami, které jej systematicky prosazují, za jakýmsi meziproduct, mezivýsledek, za první krok k „úplně rovnoprávnosti“ svazků dvojic stejného a opačného pohlaví.

Tou má být postavení svazku osob stejného pohlaví co do práv a povinností partnerů na roveň manželství, a to včetně práva na adopci dětí, obdobně jako je tomu u dnešních manželských párů.

Nejde o dekriminalizaci

V dnešní vřavě argumentů a pseudoargumentů by nám tedy nemělo uniknout to podstatné. Toto není zákon (a debata) o sexuální orientaci. Toto není zákona (a debata) o naší toleranci, xenofobii, konkrétně homofobii, a už vůbec ne debata o diskriminaci na základě sexuální

orientace. Manželství rovněž není institutem, který by jakkoliv legalizoval, kodifikoval, zoficiálňoval, normalizoval sexuální orientaci heterosexuální, či upravoval různé typy jejích projevů. Mimochodem: i tyto věci jsou státem upraveny, například v občanském nebo v trestním

---

*Toto není zákon
(a debata) o naší toleranci,
xenofobii, konkrétně
homofobii, a už vůbec
ne debata o diskriminaci
na základě sexuální
orientace.*

---

zákoníku, ale u manželství jako odvěkého institutu rodiny jde přece o něco jiného.

Manželé obvykle mívají (vlastní) děti, čímž vzniká rodina, což je také obvykle cílem těch, kdo do manželství vstupují. A tento jedinečný

a křehký institut manželství a rodiny je zcela jistě hoděn speciální zákonné ochrany garantované státem. Na tomto místě řekněme i to, že česká společnost zde nemusí být nijak převychovávána, posílána do korekce, učena toleranci či snášenlivosti apod. Česká společnost je k lidem s homosexuální orientací vcelku tolerantní a bez předsudků, a dnes by pro toto tvrzení bylo možno najít velmi výrazné a mediálně spektakulární důkazy.

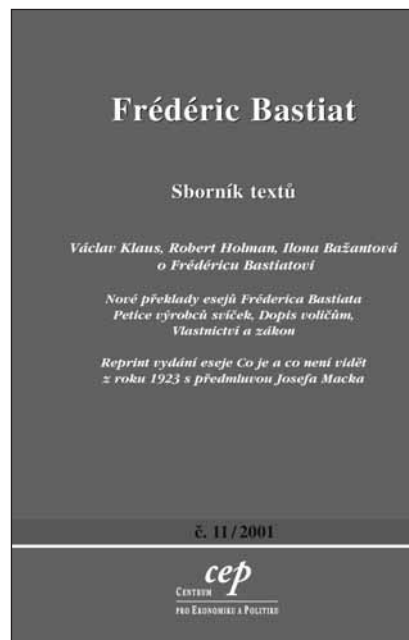
Samozřejmě, že existují i oblasti, ve kterých by se stát měl stáhnout ze zasahování do partnerských vztahů, kdy by projevy lidské sexuality neměl restriktivně omezovat, nálepkovat či trestat. Toto je velké téma potenciální liberalizace v zemích, ve kterých ještě neproběhla, a ve kterých je taková liberalizace

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník číslo 36/2005 „Proč skomírá evropská ekonomika“ s předmluvou prezidenta **Václava Klause**. Do sborníku, který shrnuje texty ze čtyř ekonomických seminářů, přispěli přední čeští ekonomové **Robert Holman, David Marek, Luděk Urban, Eva Zamrazilová, Martin Jahn, Kamil Janáček, Vladimír Tomšík, Hynek Fajmon, Petr Mach, Filip Drapák, Josef Jílek, Miroslav Ševčík** a **Dušan Tříška**. Editorem sborníku je **Marek Loužek**.

Cena: 50 Kč, 126 stran.

CEP nabízí sborník číslo 11/2001 „**Frédéric Bastiat**“, vzpomínajícího na jednoho z nejvýznamnějších liberálních myslitelů. Do sborníku přispěli **Václav Klaus, Robert Holman** a **Ilona Bažantová** (editorka sborníku). Publikace rovněž obsahuje nové překlady Fréderica Bastiata: „Petice výrobců svíček“, „Volební krédo z roku 1846“ a „Vlastnictví a zákon“. V příloze je uveden i přetisk z roku 1923: předmluva Josefa Macka a Bastiatovy eseje „Co je a co není vidět“ a „Tři Konšelé“.

Cena: 50 Kč, 150 stran.

objednávky na www.cepin.cz • tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cepin.cz

konformní s širšími společenskými, kulturními a politickými hodnotami.

Jde o vyřazení homosexuality jako oficiální lékařské diagnózy a zrušení trestnosti pohlavního styku osob stejného pohlaví. Tyto dva kroky náš stát provedl v šedesátých letech minulého století. Bezprostředně po listopadu 1989 byl také proveden krok poslední, který by bylo možno označit jako „liberalizační“, kdy byla zavedena stejná věková hranice pro zákonost pohlavního styku heterosexuálního a homosexuálního.

Porušování tradic

Dnešní diskuse o zákonu o registrovaném partnerství však není o odbourávání státních zásahů, restrikcí, penalizací a skutečné diskriminace v této oblasti. Dnes jde bohužel o rozmazávání hranic mezi tím, co je skutečně možno označit jako „odvěký lidský institut manžel-

ství“ a běžnými, neinstitutionalizovanými partnerskými svazky.

Je to projev zpupnosti, nepokory, pýchy rozumu a vítězství sociálního inženýrství

Je to projev zpupnosti, nepokory, pýchy rozumu a vítězství sociálního inženýrství nad respektem k tomu, co je možno považovat za odněpaměti osvědčené uspořádání lidstva, ve kterém požívá jedinečné a speciální ochrany manželství a rodina.

nad respektem k tomu, co je možno považovat za odněpaměti osvědčené uspořádání lidstva, ve kterém požívá jedinečné a speciální ochrany manželství a rodina. Institut manželství přece nikde nevznikl až teprve zákonem postupně protlačovaným zájmovými skupinami a odhlasová-

váním jednotlivých návrhů v nějakých parlamentech.

Jakékoliv státem přiznané statusy a výhody či privilegia by tedy měly náležet jen manželům a rodině v původním, tradičním vnímání. Všechno ostatní, jakási polo-manželství jsou jen rozměňováním jedinečnosti této odvěké lidské instituce.

Kritika zákona o registrovaném partnerství musí být ovšem vedena tak, aby nebyla způsobilá dotknout se cti či lidské důstojnosti žádného člověka. Přeslapů je bohužel v této diskusi více, a samozřejmě i u těch, kteří jsou kritičtí k pokusům státu registrovat partnerství a zejména k vymáhání (po státu) privilegií z tohoto statutu vyplývajících.

Nedávno jsem četl, že někdo v rámci diskuse o institutu registrovaného partnerství klasifikoval obecně partnerství (pozor, nikoliv to registrované, ale to faktické, věcné, neregistrované partnerství)

osob stejného pohlaví jako „nic jiného, než výkon spočívající v prostém podlehnutí vlastním sklonům“. Podobné formulace a pokusy hierarchizovat kvalitu (těch neregistrovaných!) lidských vztahů dnes totiž v české společnosti mohou vést k tomu, že takovéto úvahy, nálepky a „argumenty“ odpůrců zákona o registrovaném partnerství jsou přebíjeny etatistickým a pro-levicovým přístupem opačným. To je ale úplně zbytečná újma pro všechny, kteří ambice státu registrovat partnerství osob stejného pohlaví a přidělovat mu výhody obvyklé jen v manželství kritizují.

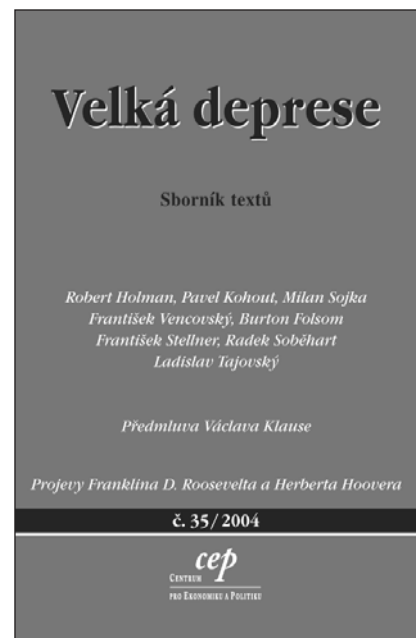
Ani na tato úskalí tedy nesmíme zapomínat. Stát by se měl co nejméně plést lidem do života a měl by ustoupit všude tam, kde překáží. A s vytvářením nových zdrojů statutů a privilegií, které by byly srovnatelné s odvěkým institutem manželství, si neradno zahrávat. ■

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník číslo 34/2004 „Potřebuje české soudnictví reformu?“, do něhož přispěli **Karel Čermák, Jiří Pospíšil, Jan Sváček, Dušan Tríska, Ondřej Knot, Klára Veselá-Samková** a **Jan Bárta**. Editoři **Ilona Bažantová** a **Marek Loužek** zařadili do příloh výňatky z ústavy ČR o soudnictví, výňatky ze zákona o soudech a soudcích, schéma soudního systému v ČR a postavení nejvyšších soudních institucí České republiky. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 110 stran.

CEP nabízí sborník číslo 35/2004 „Velká deprese“, do něhož přispěli **Robert Holman, Pavel Kohout, Milan Sojka, František Vencovský, Burton Folsom, František Stellner, Radek Soběhart** a **Ladislav Tajovský**. Editoři **Marek Loužek** a **Ladislav Tajovský** zařadili do příloh projevy **Franklina D. Roosevelta** a **Herberta Hoovera** a informaci o deseti největších burzovních krizích ve dvacátém století. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 110 stran.

objednávky na www.cepin.cz • tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cepin.cz

ZPRÁVA Z KONFERENCE

15 let od obnovení kapitalismu v naší zemi

V úterý 10. ledna uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku konferenci „Patnáct let od obnovení kapitalismu v naší zemi“ s podtitulem: liberalizace cen a zahraničního obchodu a zahájení privatizace očima tehdejších aktérů. Na dvou panelech vystoupili osobnosti, které na přelomu roku 1990 a 1991 zastávali ministerské posty, nebo přispěli k ekonomické reformě z pozice náměstka ministrů či ředitele cenového odboru.

Na prvním panelu, který moderoval **Ladislav Jakl**, zasedl tehdejší ministr financí České a Slovenské federativní republiky **Václav Klaus**, někdejší ministr hospodářství ČSFR **Vladimír Dlouhý**, tehdejší ministr pro hospodářskou politiku a rozvoj ČR **Karel Dyba** a bývalý náměstek ministra financí ČSFR **Dušan Tříška**.

Václav Klaus označil 1. leden 1991 za ostrý start ekonomické transformace. Zhroucení komunismu vyvolalo euforii a národní jednotu, která však byla výlučně negativní. Alternativou komunismu nebyl tehdy pro většinu lidí kapitalismus. Pokračovalo se ve snění a hledání utopických třetích cest – v ekonomice, ve vnitřní i zahraniční politice. Oponenti kapitalismu se rekrutovali z řad bývalých komunistů ze 60. let a disidentů z kulturní a intelektuální sféry. Po volbách v červnu v roce 1990 byl klíčovým scénář ekonomické reformy, který obsahoval deregulaci, liberalizaci cen a zahraničního obchodu, privatizaci státních podniků, zabránění vysoké inflaci a vytváření institucí a legislativy. Dnes už podle prezidenta našťastí žijeme v jiném světě. Náročnějším, ale i nekonečně svobodnějším.

Vladimír Dlouhý se zaměřil na jeden z základních stavebních kamenů ekonomické reformy – liberalizaci cen. Ceny a inflace před rokem 1989 byly centrálně kontrolovány; skutečná inflace byla skrytá, nezachycená v datech. Diskuse o strategii se vedla

mezi jednorázovým a postupným přístupem. Nikde jinde nejsou silné a slabé stránky těchto přístupů tak viditelné jako u cen. Rizikem postupného přístupu bylo riziko inflační spirály, pokračování cenových distorzí a vysoké náklady na dotace ze státního rozpočtu. Jednorázový přístup okamžitě nastartoval koordinační funkci cenového systému. Dlouhý zdůraznil, že pouze volné působení tržního mechanismu odstraňuje monopol i nedostatek. Stabilizační politika byla podle něj úspěšná a byla solidním výkonem i v komparativním pohledu.

Karel Dyba v příspěvku o restauraci kapitalismu rozebral liberalizaci zahraničního obchodu. Principem liberalizace bylo plošné zrušení administrativních překážek, především zrušení monopolu zahraničního obchodu. Byla zavedena konvertibilita koruny. Zahřívacím kolem otevírací ekonomiky byl závěr roku 1990, kdy byla provedena devalvace koruny na úrovni 28 Kč/USD. Reforma proběhla za nepříznivých vnějších šoků – rozpadu trhu RVHP a zvýšení cen ropy. Pozoruhodná byla teritoriální změna struktury vývozu, kdy se exportéři museli rychle přeorientovat z východních na západní trhy. Otevření ekonomiky po více než čtyřicetiletém skleníku bylo nelehké ale blahodárné.

Dušan Tříška rozebral při o socialismus z 30. let 20. století, kdy socialisté **Abba Lerner** a **Oscar Lange** stáli proti rakouským autorům **Ludwigu von Misesovi** a **F. A. von Hayekovi**. Tato pře byla zakončena vítězstvím tržního tábora. Žádný seriózní ekonom si dnes neodvážil hájit centrální plánování. Ironicky však **Lerner** a **Lange** stáli u rozjezdu kupónové privatizace, která byla rovněž prosazena shora. **Tříška** popsal mezníky radikální ekonomické reformy: scénář ekonomické reformy, zákon o velké privatizaci a zahájení malé priva-

tizace. Privatizace 1491 akciových společností za půl roku byla světovým rekordem v privatizaci. Úžasné je, že systém kol kupónové privatizace konvergoval a generoval tržní ceny.

Na druhém panelu, který moderoval prezident **Václav Klaus**, vystoupili bývalý předseda vlády ČSFR **Marián Čalfa**, někdejší náměstek ministra financí ČSFR **Ivan Kočárník**, bývalá náměstkyně ministra financí ČFSR **Jana Fürstová** a někdejší ředitel odboru maloobchodních cen ministerstva financí ČSFR **Emanuel Šíp**.

Marián Čalfa připomněl hlavní mezníky činnosti vlády ČSFR. Již programové prohlášení federální vlády jmenované 10. prosince 1989 vycházelo ze svobodného podnikání a tržního hospodářství. Federální vláda řešila jak strukturální tak strategické změny. Ekonomický program byl konkrétnější a ucelenější. Vláda podle Čalfy nechtěla žádné třetí cesty, odmítla dosud nevyzkoušené experimenty. Provedla zásadní kvalitativní změny a zabránila chaosu či nekontrolované inflaci. Federální politiku však narušovaly emancipační snahy slovenské části federace. Obtížná byla i náprava křivd – restituce. Znárodnění bylo podle Čalfy jednodušší než privatizace. Federální vláda položila základy přerodu celé ekonomiky, na nichž stojíme dodnes.

Ivan Kočárník analyzoval soubor o transformaci ekonomiky – vědomostní, vládní, parlamentní. Dělení strategie na šokovou a gradualistickou je podle něj umělé. Zásadní systémové kroky musely být provedeny rychle. Připomněl i argumenty **Václava Klause** při jednání s měnovým fondem o nastavení fixního kurzu koruny, který měl být českou nominální kotvou. Opatrná rozpočtová politika přispěla k udržení inflace pod kontrolou. Podánilo se snížit přerozdělování i daňové zatížení. Rozpočty na rok 1991 byla odhadována „z okna“. Existovala nejistota, jak vše do-

padne. Ekonomická reforma byla podle **Kočárníka** úspěšná jak v konceptu tak realitě.

Jana Fürstová, která před listopadem pracovala na federálním cenovém úřadě, se představila jako veterán české státní správy. Fakt, že byly liberalizovány ceny, vyjádřila slovy: „neuvěřitelné se stalo skutkem“. Ceny byly za komunismu bezobsažnou kategorií, plnily sociální funkci. Vzpomněla na **Silvestr 1990**, kdy nikdo nevěděl, jak vše dopadne. Obávala se, aby se nešlo polskou cestou; podařilo se. Fürstová však zalitovala, že se nepodařilo dokončit deregulaci nájemného a jednotně regulovat síťová odvětví. Regulace cen by měla být v tržní ekonomice jevem ojedinelým. Zákon o cenách označila za anachronismus.

Emanuel Šíp se charakterizoval za spíše muže z podpalubí než z kapitánského můstku. V listopadu byl ještě referentem České plánovací komise, v dubnu 1990 se stal ředitelem odboru maloobchodních cen. Připomněl, že v červenci 1990 přešly pravomoci cenového úřadu na ministerstvo financí. Za průlomový považuje nový zákon o cenách, podle něhož všechny ceny byly najednou smluvní. Dnešní systém regulace cen (např. nájemného, ceny cigaret) označil za překonaný. Nazrál podle něj čas pro zrušení všech regulací. Šíp kritizoval byrokratickou regulaci a ničivý populismus.

Václav Klaus ocenil **Mariána Čalfa**, který ač neekonom podporoval principy ekonomické reformy. Vzpomněl na **Josefa Tošovského** a **Pavla Hoffmanna** ze slovenské vlády. Makroekonomickou restrikcí podle prezidenta nepředepsal Mezinárodní měnový fond, nýbrž my sami. Za přelom v deregulaci označil zrušení cenového úřadu. Konference se těšila mimořádné účasti odborné i laické veřejnosti. Pozorně se jí věnovala i česká média.

Marek Loužek

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?

Ve středu 14. prosince 2005 uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Islám v Evropě – obohacení, nebo nebezpečí?“. Na panelu, který moderoval prezident Václav Klaus, vystoupili londýnský spisovatel Benjamin Kuras, pařížský arabista Zdeněk Müller, náměstek ministra zahraničních věcí ČR Tomáš Pojar a vedoucí Kanceláře prezidenta republiky Jiří Weigl.

Podle **Benjamina Kurase** představuje islám pro Evropu spíše nebezpečí. Jako potenciálního teroristu není podle něj možné stoprocentně vyloučit žádného muslima. Islám nikde nikdy neměl takovou svobodu, jakou má dnes v Evropě. Prvotní příčinou islámského terorismu je umma, celoplanetární islámská ideologie. Obranou proti náboženskému fanatismu není ateismus, nýbrž důsledný racionální sekularismus.

Zdeněk Müller odhaduje

počet muslimů v Evropě na 11-12 milionů. Jen malá menšina z nich je přitom zasažena džihadismem. Menšina v menšině je nebezpečná, protože terorizuje okolí. Islamismus je v některých evropských zemích populární, protože je antiamerický a antiliberalní. Řečník odlišil dva přístupy integrace muslimů: francouzský asimilacionistický a britský multikulturalistický. Oba však podle něj selhávají.

Tomáš Pojar označil za nebezpečí pro Evropu islamismus, nikoli islám. Připomněl životopisy teroristů s tím, že je nápadné, že teroristické akty podnikají lidé žijící či narodivší se na Západě. Islamismus je totalitní ideologie srovnatelná s nacismem či komunismem. Chudoba není příčinou terorismu. Je špatné, když Evropa láká přistěhovalce na tučné sociální dávky. Vyslovil se pro vstup Turecka do EU.

Jiří Weigl polemizoval s pohledem, který islám vní-

má jako cizorodý element v Evropě. Takový přístup je příliš evropocentrický. Islám je v Evropě přítomen již 1400 let. K evropskému kulturnímu dědictví patří jak sarajevská mešita tak most v Mostaru. Náboženství však přestalo být určujícím faktorem na kontinentu. Problémem je masová migrace ze zemí třetího světa. Špatný není islám, nýbrž zakládání muslimského ghetha.

Václav Klaus zdůraznil rozdíl mezi islámem a islamismem. Nebezpečím pro Evropu není islám, nýbrž sami Evropané. Prezident doufá, že vedle francouzského asimilačního a britského multikulturalního modelu existuje i třetí přístup – klasicky liberální. Varoval před vytrháváním citátů z koránu či jiných knih. Kritizoval evropský sociální stát, který láká přistěhovalce z rozvojových zemí.

Miloslav Bednář v diskusi argumentoval, že ohrožením

Evropy není islám, nýbrž ideologie evropeismu. Člen zahraničního výboru sněmovny Václav Nájemník vyslovil obavu, zda lze oddělovat islám jako náboženství a jako politickou ideologii. Předseda muslimských obcí v ČR Vladimír Šánka odsoudil násilí páchané ve jménu islámu. Muslimové mají podle něj povinnost dodržovat zákony země, kde žijí.

Benjamin Kuras označil za chybu, když Evropané viní z terorismu sami sebe. Po vzoru Salmana Rushdieho vyzval k reformně islámu. Zdeněk Müller vyslovil podivení, že dosud nikdo nevyzval k zakazu koránu pro šíření rasové a náboženské nenávisti. Podle Tomáše Pojara je dobře, že Evropa ustupuje od multikulturalismu. Jiří Weigl upozornil na problém koexistence kultur. Integrace je obtížná, ke splývání národů v Evropě zjevně nedochází.

ML

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník číslo 33/2004 „**Mezinárodní terorismus – starý nebo nový fenomén? Devadesát let od sarajevského atentátu**“, který shrnuje texty ze dvou seminářů konaných v roce 2004. Do sborníku přispěli **Petr Robejšek, Jan Eichler, Eduard Gombár, Miroslav Mareš, Jindřich Dejmeš, Robert Kvaček, Ivan Šedivý**. Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena 50 Kč, 90 stran.

CEP nabízí sborník č. 31/2004 „**Vztah církví a státu**“. Do sborníku přispěli: **Pavel Dostál, Dominik Duka, Jiří Hanuš, Marek Loužek, Rudolf Bubík, Miroslava Němcová, Stanislav Příbyl, Jindřich Dejmeš, Jana Řepová a Robert Jan Hřebíček**. Do příloh je zařazena mj. neratifikovaná smlouva mezi ČR a Svatým stolcem a výhrady prezidenta ke smlouvě s Vatikánem. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 154 stran.

objednávky na www.cep.in.cz, tel. 222 192 406, e-mail: cep@cep.in.cz

MAX WEBER – RECENZE

Ilona Bažantová

Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Kniha Marka Loužka „Max Weber“ (Praha, Karolinum 2005) s podtitulem „Život a dílo, weberovské interpretace“ je cenným příspěvkem do české společensko-vědní literatury. Systematická monografie o tomto klasikovi společenských věd na trhu zatím chyběla. Studie vychází z autorovy rigorózní práce na FSV UK (objemem přes sedm set stran však odpovídá spíše práci habilitační). Neměla by uniknout pozornosti žádného zájemce o společenské vědy včetně ekonomů.

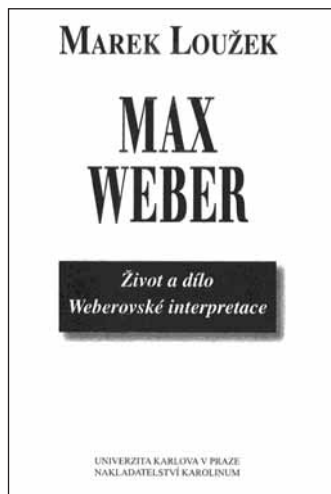
Obdivuhodná píle

Práce svou povahou spadá do oboru dějin společensko-vědních teorií. Dělí se do dvou velkých částí: I. dílo Maxe Webera a II. weberovské interpretace. Kniha je velmi přehledně členěná a jednotlivé kapitoly tvoří vždy logicky uzavřený celek, takže po přečtení úvodní kapitoly o Weberově životě se lze podle zájmu začít do „Webera historika“, „Webera ekonomů“ či „Webera sociologa“, a to z mnoha hledisek, protože dále Loužek analyzuje Weberovu obecnou sociologii, sociologii politiky, sociologii náboženství, sociologii práva i Weberovu metodologii.

V prvním díle autor rozebírá Weberovy historické začátky, přičemž jej mimo jiné rehabilituje jako ekonomů (není moc známé, že všechny katedry, které v životě Weber řídil, byly ekonomické). Druhý díl začíná weberovskými výklady ve společenských vědách ve 20. století. Opět v členění podle jednotlivých kapitol jsou zkoumány interpretace v obecné sociologii, sociologii náboženství, sociologii práva, výklady v politologii, ekonomii, metodologii a filozofii. Na závěr Loužek vyzdvihuje aktuálnost Weberovy metodologie a její význam pro jednotlivé společenské vědy – ekonomii, politologii a sociologii.

Šíře autorova záběru i znalostí je mimořádná. Inter-

disciplinární přístup jistě může narazit na vážná úskalí, ale v případě Loužkovy práce není samoučelný a podle mého názoru u osobnosti tak složité a vědecky rozkročené jako byl Max Weber, je jedinečným možným. Přesto nelze říci, že by autor knihy zabíhal do zbytečně široké či hloubky.

Dokonce má poměrně úsporný způsob vyjadřování a při rozboru témat spadajících do jednotlivých disciplín vyzdvihuje opravdu jen to podstatné.

Kapitalismus a etika

Ačkoli Maxe Webera neřadíme k liberálně-konzervativním klasikům, autor knihy věnuje pozornost i jeho názorům na politiku. Slavné odlišení života „pro politiku“ a života „z politiky“, nebo etiky smýšlení od etiky odpovědnosti se staly standardními pojmy v analýze politiky. Rovněž rozčlenění autority na racionální, tradiční a charismatickou se stalo obecně známým.

Liberální myšlení ovlivnila Weberova snad nejznámější kniha „Protestantská etika a duch kapitalismu“. O pozadí vzniku této knihy a vášních, které vyvolala, a to jak na straně kritiků, tak i obhájců se Loužek zajímavě rozepíše hned ve dvou kapitolách. Autor vyzdvihuje Weberův metodologický individualismus – jen jednotlivci dávají

smysl svému jednání. Weber je právem považován za sociologickou alternativu k Marxově teorii konfliktu.

V ekonomii bývá Weber řazen do německé historické školy, v níž se postupně vymezil proti „etické ekonomii“ Schmollera a na katedře zdůrazňoval princip objektivit. Loužek si Webera nevybral kvůli jeho politickým názorům (zvláště směs liberalismu, konzervatismu i socialismu), nýbrž spíše navzdory jim. Chtěl tím demonstrovat, že dokáže ocenit vědecký přínos autora, aniž by se uchýlil ke zjednodušujícímu politickému glosování.

Věda a politika

Z Loužkovy historicky laděné práce nápadně vyčnívá závěr o významu Webera pro metodologii společenských věd. Důraz na hodnotovou neutralitu může být překvapením jen pro toho, kdo dosud nečetl autorovu knihu „Spor o metodu“ (Karolinum, 2001). Zatímco ve Sporů o metodu Loužek volá po „depolitizaci vědy“, v „Maxi Weberovi“ navíc depolitizaci vědy spojuje s „descientizací politiky“.

Depolitizace vědy znamená, že věda nemá hodnotit, nýbrž poznávat. Úkolem vědce není pronášet politické soudy (k tomu má dost prostoru v jiných médiích), ale hledat ekonomické a společenské zákony. Námitka, že hodnoty vstupují do vědecké práce, platí jen pro výběr témat (který je subjektivní), nikoli pro způsob prezentace

výsledků (který má být objektivní).

Descientizace (tj. odvědeckění) politiky znamená proces, v něm se definitivně vzdáme nároku vědy stát se klíčem k řešení politických problémů. Znakem politického charakteru nějakého problému je, že se vzpírá čistě neutrálnímu, technickému řešení. Tzv. vládu odborníků považuje Loužek za největší omyl, jakého se intelektuál může dopustit. Politické rozhodování vychází z ideologie a hodnot, nikoli vědeckého poznání.

Loužkovo striktní oddělování vědy a politiky lze vysvětlit buď jako „dobré alibi“ pro autora, který se mimo jiné aktivně veřejně angažuje, anebo – k čemuž se čtenář po přečtení recenzované knihy přikloní spíše – jako autorovo „metodologické vyznání“. Není proto přeháněním tvrdit, že monografie o Weberovi představuje klíč k celému Loužkovu myšlení, protože ospravedlňuje pozitivistický přístup společenských věd včetně ekonomie.

Loužek jde ve stopách těch velikánů ekonomické teorie, kteří se zajímali i o sociologii a dokonce do ní i aktivně přispěli, jako např. Joseph Schumpeter či Vilfredo Pareto. V jeho pojetí jsou ekonomie a sociologie nikoli konfliktní, nýbrž doplňující se obory. I člověk, který nesdílí Loužkovy politické názory, nemůže autorovi upřít píli, badatelskou poctivost a vědeckou erudici. Úctyhodná monografie o Weberovi určitě stojí za přečtení. ■

PŘEDPLATNÉ CEPU

Nejjednodušší způsob,
jak za výhodnou cenu dostávat
pravidelně Newsletter, sborníky CEPu
a pozvánky na semináře

BLIŽŠÍ INFORMACE NA:

www.cepin.cz • tel. 222 192 406